

Maar als wij, ongenood en ongevraagd, met het Woord Gods gaan tot de heidenen, de Joden, de vervreemden, of de afvalligen, wat lijkt ons dat vaak een hopeloos en in den grond der zaak een dwaas werk!

Een preek op het kerkhof.

Profeteeren tot dooden, die reeds tot stof vergaan zijn, en wier dorre beenderen getuigen van de overwinning, die de Koning der verschrikking op hen behaalde.

Wij vragen dan: wat zal het baten? Wij kunnen wat dood is, toch niet meer levend maken, noch er den geest in brengen.

Doch, dat vraagt God ook niet van ons. De Heere zorgt voor Zijn eigen werk.

Maar ons roept Hij op tot het onze.

Profeteer! Zeg tot deze beenderen: Hoort des Heeren Woord!

Zóó kwam het bevel tot Ezechiël, toen de Heere hem het huis Israëls toonde, in den vorm van een dooden-vallei, met kalkwit-geblakerde beenderen, als een plaats, waar vroeger een veldslag geleverd was, en de dooden onbegraven waren blijven liggen, van vleesch beroofd door het verscheurend gedierte, en nu dooreengeworpen als in een knakel-huis. Beenderen, van merg en sap beroofd. Zal er nog verwachting zijn dat deze dorre doodsbeenderen weder levend worden?

Ja, dit is mogelijk, want het is de Geest die levend maakt.

De profeet ontving in dit visioen opdracht aan deze dorre beenderen het Woord des Heeren te prediken.

Dan zou de Heere het eigenlijk wonder doen: Ik zal den Geest in u brengen, en Ik zal zenuwen op u leggen, en vleesch op u doen opkomen en een huid over u trekken en den Geest in u geven.

Ezechiël heeft niet gezegd dat zulke prediking onmogelijk was.

Evenmin dat zij onprofijtlijk zou blijken. Hoe kunnen dooden hooren, hoe kunnen dorre beenderen opstaan?

Hij is gehoorzaam geweest, en in dien weg heeft de Heere het levendmakend wonder verricht. Een kwam tot been, en God gaf vleesch en huid, en blies Zijn Geest in die herbouwde lichamen. Maar zelfs dit laatste geschiedde nog weer door den dienst der profetie. Ook tot den Geest moest de ziener profeteeren: „Gij Geest, kom aan van de vier winden en blaas in deze gedooden, opdat zij levend worden.”

Nu mogen we niet uit het oog verliezen, dat het hier ging over den ingezonken staat van het volk Gods in Babel, dat herboren zou worden tot een nieuw leven. Maar deze zelfde wet geldt niet minder, als we met het Woord des Heeren ons tot de ongelovigen wenden. Mits wij maar erkennen, dat wij den Geest er niet in kunnen geven. Maar wel mogen en moeten we bidden om dien Geest.

Als wij: onmogelijk zeggen, zegt God dikwijls: het zal geschieden.

God is het die de dooden levend maakt.

Profeteert dan, getuigen Gods, ook in onze tijden, tot de dorre beenderen, overal waar de geestelijke dood heerschappij voert, en zegt tot hen: Gij dorre beenderen, hoort des Heeren Woord.

God zal wel zorgen voor ooren die hooren, en Hij zal Zijn Geest geven die kracht geeft op te staan uit de vallei des doods.

Want Hij is zoo getrouw als sterk.

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

De Wet van God en het moderne leven. II.

Er was ongetwijfeld in beiderlei opzicht, zoowel ten aanzien van het gezags-element als van het breken met het transcendent levensideaal zekere aanleiding tot de reactie van het humanisme. Maar, zooals het met bijna elke reactie-beweging gaat, zoo ging het hier: toen eenmaal de kerkelijke banden waren losgemaakt, konde het humanisme in uitbundige levenslust en levensmoed geen grenzen meer.

Het is de Reformatie geweest, die hier den juistten weg heeft gevonden. Zij heeft met de Renaissance gemeen, dat zij, evenzeer als deze, een reactie-verschijnsel was. Maar van meet af nam zij daarbij een eigen, zelfstandige plaats in en had zij dan ook den strijd te voeren naar twee fronten. Aan den eenen kant kwam zij in scherp conflict met het tot hiërarchie verbasterde heterocratisch element en het alle perken te buiten gaande clericalisme van de kerk der Middeleeuwen. Zoo heeft zij de rechten van het geweten gehandhaafd tegenover den druk der priesterheerschappij. En in de tweede plaats heeft zij, naarmate haar oogen meer opengingen voor de betekenis van het leerstuk der algemeene genade, aan het menschelek leven een eigen, van de geïnstitueerde kerk onafhankelijk domein onder de zon toegewezen. Maar al bracht haar dit in meer dan één opzicht met de Renaissance in aanraking, tot een bondgenootschap zou het nooit kunnen leiden. Want de Reformatie bleef hetero-, d.w.z. theocratisch (men versta dit woord

hier in het verband van dit betoog) in merg en been. Wanneer zij den mensch vrij maakte van alle onwettig gezag, dan deed zij dat om hem zóó juist te onderwerpen aan de soevereiniteit van God en hem te binden aan de autoriteit van Zijn Woord. Daarbij had zij ook een open oog voor de waarde en de schoonheid van het leven, waarin, dank zij de lankmoedigheid Gods, nog zulke rijke krachten verborgen liggen, maar toch bleef die waardeering altijd binnen bepaalde perken en wars van die ijdele menschverheerlijking, die in het karakterbeeld van het humanisme zoo sterk in het oog valt. De Institutie van Calvijn is niet alleen anti-Roomsch, maar ook anti-humanistisch.

Het zijn dus drie machten: Rome, de Reformatie en de Renaissance, die tot op dit oogenblik worstelen om de verovering van onze cultuur en die elk voor zich het hare bijdragen tot de geestelijke vorming van onze Westersche samenleving.

In deze samenleving vinden wij nu de grondtrekken van het humanisme duidelijk zichtbaar terug in het gelaat van dat samengestelde, min of meer onbegrensde, onophoudelijk zich vervormende en toch wel gesloten geheel, dat wij gewoon zijn aan te duiden als „het moderne leven”.

Het moderne leven verdringt, om hiermee te beginnen, geen supranatureel gezag. Het voelt zich al bewuster: autonoom of, zooals ik het dan liever uitdruk: autocratisch. Hier raak ik de eigenlijke kern van het onderwerp van dit opstel. Het gaat hier niet maar over de tien geboden, het gaat hier niet maar over de zedewet zonder meer, het gaat hier over de Wet van God.

Ik heb het hier niet maar over een zeker aantal voorschriften, die eens, duizenden jaren geleden, in twee steenen tafelen gegrift aan Mozes in handen zijn gegeven en die daarna door het schrift en door den druk in milliarde exemplaren zijn vermenigvuldigd om zoo leiding te geven aan het leven; ik heb het niet over een oud, vergeeld, eervol document, dat de menscheid op een toon van gezag toespreekt, neen; de Wet van God, dat is de levende God zelf, die met gezag Zijn wil oplegt aan mensch en menscheid en die van dat gezag onvoorwaardelijke eerbiediging eischt.

Tegen dit gezag komt het moderne leven, doortrokken als het is van den geest van het humanisme, steeds positiever in verzet. En het trekt daarin de lijn der reactie door die met de Renaissance is begonnen.

Enkele jaren geleden is in ons land een roman verschenen die gedurende korten tijd grooten opgang heeft gemaakt en die door oud en jong als werd verslonden. Ik bedoel: „De Opstandigen” van Jo van Ammers-Küller. Bijzonder hoog staat dit boek niet; er zijn in het buitenland romans verschenen als de „Forsyte Saga” van Galsworthy in Engeland, en in Duitsland de Buddenbrooks van Thomas Mann, die hetzelfde thema grondiger en dieper behandelen. Maar het thema zelf is merkwaardig genoeg om er even op te wijzen. In dit boek worden drie opeenvolgende generaties van een familie geteekend zóó, dat de lezer sterk onder den indruk komt van het snelle tempo, waarin zich een totale wijziging heeft voltrokken in de opvattingen en begrippen, die in onze samenleving den toon aangeven. Morele en conventionele dogmas zien men stuk voor stuk afbrokkelen en tot gruis worden; de zekerheden van gisteren zijn de problemen van vandaag, de vastigheden van vroeger zijn de vragen van thans; de heilige huisjes van vroeger zijn de onbewoonbaar verklaarde krotten van heden. Zoo laat deze roman ons de laatste vijftig jaar zien als een tijd van verglijding en verschuiving; hij teekent dat proces, zonder het te beoordeelen, als een noodzakelijke fase in de ontwikkeling van het cultuurleven, maar onder het lezen voelen wij onwillekeurig de ietwat bezorgde vraag opkomen: waar gaan wij heen? Wij zien in dit boek, hoe het leven nieuwe vormen zoekt en bij het zich scheppen daarvan dikwijls voor het meest gedurfd niet terugdeinst. En dat juist doet ons bij uitstek modern aan.

Maar is dit vraagstuk van verglijding en verschuiving van eertijds onaantastbare normen en zeden in werkelijkheid er een van den jongsten tijd? De schrijfster stelt het wel zoo voor, alsof er vijftig jaar geleden nog van die heilige beginselen waren die door ieder werden geëerbiedigd, maar dat er sindsdien een jonger geslacht is opgegroeid, dat zich tegen die eervolwaardige axioma's is gaan verzetten. Maar stonden de begrippen van moraal en fatsoen destijds wel zoo vast? Zeker — in de traditionele opvattingen, die in het laatste van de vorige eeuw als normatief voor het leven golden, is op meer dan één punt de invloed van de zedewet heel wat sterker voelbaar dan in de allernieuwste begrippen van nu. Maar — en daar gaat het toch eigenlijk om — werd die zedewet door de grootouders gevoeld en beloden als de Wet van God? Neen. Toen de kleinkinderen tegen die traditionele begrippen in verzet kwamen, stonden de grootvaders en de vaders al heel gauw machteloos. Want — zeiden de jongeren — waarom zouden wij ons aan de conventionele overblijfsels van een afgesloten verleden onderwerpen? Wie belet ons om de erfenis van het voorgeslacht te aanvaarden onder beneficie van inventaris? En bij die vraag zaten de grootvaders met de handen

in het haar en hielden de vaders het hart vast met het oog op het zedelijk welzijn van hun jongens en meisjes. Want zij misten het ééne dat weerstand had kunnen bieden en het verwilderende leven had kunnen inbinden. Zij konden alleen zeggen: kinderen, het is altijd zoo geweest en je vader en moeder hebben zich er goed bij bevonden; maar zij konden niet zeggen dat ééne, dat toch altijd wanneer het met ernst gezegd wordt, indruk maakt en respect afdwingt: God wil het! Dit was immers bij de grootvaders en de vaders zelf nooit het motief geweest, waarom zij zich aan bepaalde zedelijke normen onderworpen hadden: zelf waren zij ook in hun begrippen van moraal en fatsoen pur-sang autocraat.

Daarom is het mijns inziens ook een fout om onophoudelijk en tot vervelens toe te klagen over de bandeloosheid van de jeugd. Het is waar: een zeker gemis aan piëteit, aan eerbied, aan reverentie bij de jongeren is wel een van de meest typische uitingen van het moderne leven. Maar, zonder als hun advocaat op te treden, mag ik hier toch niet verzwijgen, dat zij in den grond van de zaak niets anders doen dan de consequenties trekken uit de houding van vroegere geslachten, die hen zelf in de verwerping van het goddelijk gezag zijn voorgedaan. Zooals de ouden zongen, piepen de jongen. Of, om het in de majestueuse taal van de Wet zelf te zeggen: de zonden der vaders worden bezocht aan de kinderen. Voor de verontrustende richting die het moderne leven inslaat, zijn volstrekt niet de jonge menschen van heden alleen en zelfs niet in de eerste plaats verantwoordelijk. Zij wandelen slechts verder den weg af, die hun door vader en grootvader is gewezen. Zal de „opstandige jeugd” tot bezinning worden gebracht, dan zullen de ouderen moeten beginnen met zichzelf te herzien.

Amsterdam.

T. FERWERDA.

„De Freule”, door D. Hogenbirk Jzn.

De D. Hogenbirk, de Schrijver van „Dienstbaren en Vrijen” en (onder het pseudoniem D. H. van de Vliet Jr) van „Nevelrijk” heeft een nieuw boek gegeven: „De Freule”.

Bij de verschijning van het eerstgenoemde boek heb ik in ons blad een uitvoerig artikel geschreven over het karakter en de waarde van Hogenbirk's werk (jaarg. 9 no. 1, 19 Oct. 1928), mede in verband met „Nevelrijk”, dat zijn eersteling was. Ik wees er op, hoe de Schrijver in beide boeken hekelde de domperige vroomheid der eigengerechtigde nevel-christenen, van die bevindings-menschen, die de Schrift verdraaien naar eigen dom-hoogmoedig meenen, maar — en dat gold in het bijzonder „Dienstbaren en Vrijen” — hoe hij tegenover deze geestige en scherpe critiek stelt de uitbeelding van de schuchterheid in het heilige als kenmerk van de echte godsvrucht en van de zekerheid en rust in het leven bij Gods Woord als blijken van de echte bevinding.

In zekeren zin nu kan „De Freule” genoemd worden de samenvatting van die beide, of beter, de volgroeiing van wat zich in ieder van deze „Schetsenbunds” afzonderlijk ontwikkelt. Het hoofdelement van „Nevelrijk” is het critische, dat van „Dienstbaren en Vrijen” het thetische — en deze beide elementen zijn in „De Freule” samengegroeid. Diezelfde groei is er ook in de compositie: terwijl de beide eerste boeken schetsenbunds waren, dus opzichzelfstaande stukken bevatten — al was er dan ook door het telkens terugkeeren van dezelfde personen zekere draad — vormt „De Freule” één geheel: 'tis één, doorlopend, verhaal. De Schrijver begint wel met te zeggen dat het „geen roman” is, maar daarbij doelt hij op den inhoud van zijn boek. De vorm, de compositie, is die van den roman, d.i. die van de volgroeiing van de schets.

Met verschillende Nevelrijk-bestanddeelen er omheen, heeft „De Freule” als kern een „bekeerings-geschiedenis”. 'Tis het verhaal van een kasteel-dochter, opgevoed in hoogheid en daardoor zelf hoog van hart, die, doordat de telourgestelde liefde in haar koude leven komt, in haar hoogheid wordt gebroken en na een zware zieleworsteling, gepaard met ernstig lichamelijke lijden, den Heiland vindt.

Dus „een bekeerings-geschiedenis”. Maar dan niet van het oude, versleten alloo van die boeken, die naar Hogenbirk's eigen zeggen „den schijn geven, dat de beste bekeerings op verbroken verlovings of onbeantwoorde liefde volgen”, doch van het karakter, dat in de nieuwere christelijke boeken meer en meer naar voren komt. Ik heb er in den laatsten tijd een en andermaal de aandacht op gevestigd, dat de bekeerings-geschiedenis weer een centrale plaats gaat krijgen in de christelijke literatuur, maar dat het daarbij niet gaat, als te voren, om een beschrijven, om een van-buiten-af beschouwen, doch dat het een van-binnen-uit-benaderen is. Psychologisch ontledend het zielsgebeuren bij de menschen, trachten de christelijke Auteurs van dezen tijd te geven een analyse van het verande-

ringsproce
hoofdzaak
„bekeerings
niet meer
nagegaan
vloed op
trekt.

Hogenbirk
beeld van
gisch en
Den jonge
verandering
in het bo
beurd is,
heeft, het
feit zelf i
te word
van het
ziele-gebeu
Alles wat
direct al
„in dit bo
hem elc
(spatiering
tersverschil
doet mislu
gebeurt in
alleszins g
en oolmoes

Zóó is
een verte
de Auteurs
boek, wat
Ik geloof
uitsprek
de allerbe
naar mod
schiedenis
practische
van geest
moeilijkste
en stands
karakterist
ringen zijn
geloof. Me
katie over
heer Riss
Ds Hogen
zegt: „Pre
dat ze da
woorden
het verha
preek zou
Ds Hogen
volkomen
geschiede
dacht en
deze onge
bekeerings
opstanding
sterven en
dit verha

Dit wat
aansluiting
karaktertr

Maar n
het critisc
zelfden sp
schetsenb
schen rom
wen, de
weer over
sels uit
Knorringa
zicht is v
dominee
karikatuun
tot de wa
bewuste r
weg de m
onder de
voor een
terde, ma
eenzaam,
wit van e
van het ge
met God.
wat er m
haar troos
heeft de
gebracht
christelijk

Wannee
dat „De
dit artikel
zich ontw
geworden

Aan de
een keer
soort.

Onder
wat ik in
merkt als
Voor mijn
ik schree
kunnen o
van den
komische